THESIS

1758

Böhme, Conrad Zacharias

Halle a/d. S.

DE

INFLATIONE HYPOCHONDRIORVM FREQVENTIVS SINISTRVM QVAM DEXTRVM INFESTANTE,

****

SVB AVSPICIIS SVMMI NVMINIS
ET
CONSENSV GRATIOSAE FACVLTATIS MEDICAE
PRAESIDE
PRO-RECTORE FRIDERICIANAE MAGNIFICO
D. ANDREA ELIA BVCHNERO
SACRI ROMANI IMPERII NOBILI,
POTENTISSIMI PRVSSIAE REGIS A CONSILIIS INTIMIS,
MEDICINAE ET PHILOSOPHIAE NATVRALIS PROFESS. PVBL. ORDINARIO,
IMPERIALIS ACADEMIAE NATVRAE CVRIOSORVM PRAESIDE
ET COMITE PALATINO CAESAREO,

PRO GRADV DOCTORIS

SVMMISQVE IN MEDICINA HONORIBVS AC PRIVILEGIIS
DOCTORALIBVS RITE CONSEQVENDIS
AD D. XXV. AVGVSTI, A. S. R. CIↃ IↃCC LVIII.
PVBLICE DISSERET

AVCTOR
CONRADVS ZACHARIAS BOEHME
MAGDEBVRGICVS.

HALAE MAGDEBVRGICAE E TYPOGRAPHEO HENDELIANO.

VIRIS
MVNERVM SPLENDORE, ANIMI INTEGRITATE,
VIRTVTVM PRAESTANTIA, ATQVE IMMORTALIVM
IN PATRIAM MERITORVM MVLTITVDINE
LONGE SPECTATISSIMIS,

ILLVSTRI, EXCELLENTISSIMO, DOCTISSIMO,
ET CONSVLTISSIMO,

IO. STEPH. GERMERSHAVSIO,

POTENTISSIMO REGI PRVSSORVM ET ELECTORI
BRANDENBVRGICO A CONSILIIS IN TRIBVNALI
SANCTIORIBVS,

DOMINO SVO AGNATO
SVMMA OBSERVANTIA ET PIETATE AETERNVM COLENDO,

MAECENATI ET PATRONO
INDVLGENTISSIMO;

VT ET

AMPLISSIMO, CONSVLTISSIMO
ATQVE DOCTISSIMO,

IOANNI PETRO WANNEY,

POTENTISSIMO REGI PRVSSORVM ET ELECTORI
BRANDENBVRGICO A RE MONETARIA SVMMO
DIRECTORI,

COGNATO SVO
OMNI ANIMI SANCTITATE AETATEM DEVENERANDO,

MAECENATI AC FAVTORI
INDVLGENTISSIMO,

SPECIMEN HOC INAVGVRALE,
QVICQVID LITTERARVM EST,
TESTIMONIO GRATISSIMI SVI ET OBSERVANTISSIMI ANIMI
NON SANE VNQVAM MORITVRI,
PRO
TOT, TANTIS TAMQVE INNVMERIS AMPLISSIMIS
BENEFICIIS, TOT ANNOS IN SE IMMERENTEM
COLLATIS,

CVM MAXIME PIO ET ARDENTISSIMO VOTO
OMNIGENAE ET SEMPITERNAE PROSPERITATIS
ET CORPORIS INTEGRITATIS
D. D. D.
SEQVE VLTERIORI EORVM FIDEI, POTESTATI,
BENEVOLENTIAE ET CLIENTELAE
PERMISSVM ET COMMENDATVM CVPIT,

TANTORVM NOMINVM

OBSERVANTISSIMVS ET DEVOTISSIMVS
CLIENS ET CVLTOR
CONRADVS ZACHARIAS BOEHME.

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

DE

INFLATIONE HYPOCHONDRIORVM FREQVENTIVS SINISTRVM, QVAM DEXTRVM INFESTANTE.

PROOEMIVM.

Quamquam ars corpora humana concinne & ſcienter disſecandi tantis laudibus effertur, & tam maximi vſus & fructus, ad medicam ſcientiam amplificandam & in melius prouehendam, conſtanti & omnium communi velut ſermone celebratur: tantum tamen abeſt, vt ea tam frequenter & diligenter, quam conueni-

enter, pluribus malis planius ac dilucidius expediendis & clariore luce colluſtrandis adhibeatur, vt nec ita plures quidem adeo benignos exiſtimatores eius atque aeſtimatores reperiat, qui ei iuſtum ac debitum ſuum pretium ſtatuant, perperam ſibi perſuadentes, artis huius eſſe haud ita magnum vſum vtilitatemque ad medicinam faciendam & ad aegrotantium lectos exercendam. Quid vero argumenti habeat haec tali opinione imbutorum aſſertio, quamque leuiſſimis atque inaniſſimis nitatur rationibus, haud ſane obſcure illi patebit, qui intentioribus ac iuſtioribus oculis vtilitatis fructum, quem medica ſcientia ex anatomes cognitione exquiſitiore percipit, propius altiusque inſpexerit & eam in medendi ſcientiae incrementa recte conferre didicerit. Mihi itaque diu ac multum cogitanti, quod potiſſimum Diſſertationi inaugurali elucubrandae eligerem argumentum, occurrit memoria eorum, quae in MORGAGNI *Aduerſariis anatomicis*, de *hypochondriorum inflatione*, *ſiniſtrum magis, quam dextrum*, *frequentante & affligente*, quondam legeram, vbi Auctor prae ſe fert, iſtam Medicis receptam & vſitatam ſibi non pro-

probari ſententiam, qua idcirco ferunt hypochondrium laeuum dextro crebrius inflari inque tumorem ſurgere: quia colon inteſtinum, iſto in latere ſub coſtis ſpuriis detortum, inſignem proferret flexuram ſiue curuaturam, flatibus aut excrementis alui remorandis & includendis aptiſſimam. Quo nomine laudatus Auctor illo loco verbis tradit teſtatiſſimis, hanc coli inflexionem ideo ſibi videri non ſatis eſſe ad hoc phaenomenon enodandum & dilucide ac perſpicue expediendum, niſi forte ſubiungerentur aliae rationes maioris ponderis & momenti, quod colon inteſtinum in aduerſo hypochondrio in ſimilem flexuram actum deprehendatur. Suſtinuero igitur hac Diſſertatione ea omnium oculis velut ſpectanda ſubiicere, quae MORGAGNIO addenda fuiſſe forte fuerint viſa, ſi huius mali explicatio perfecta & omnibus ſuis numeris & partibus expleta eſſe dicatur, & quae procul dubio priores ferunt ac praecipuas in hoc ſymptomate enodatiſſime expediendo. Faxit diuinum Numen, vt hoc, quicquid literarum eſt, in medendi ſcientiae incrementum, aegrotorum ſalutem & ſui ipſius cedat gloriam immortalem.

§. I.

§. I.

Canalem inteſtinorum, compluuium illud corporis humani, in quem non recrementa ſolum, cum chylo permixta, e ventriculo deuoluuntur; ſed multifaria etiam alia liquida ex hepate, pancreate & cunctis vaſis meſentericis ſe deriuant, compluribus ſubinde ac multiiugis morbis implicari, hiſtoriarum & obſeruationum medicarum monumenta loquuntur. Ex tanto autem numero morborum vix vllus alius inteſtinis frequentior eſſe magisque ſolennis deprehenditur, quam eorum *inflatio* ſeu *diſtenſio*, a flatibus aut fecibus, in interioribus eorundem receſſibus concluſis, retardatis, interceptis ibidemque fixis, nata, cuius tam acerbus identidem tamque triſtis percipitur ſenſus, vt quo aegroti ſe vertant, aut vbi quoddam aegritudini ſuae leuamen reperiant, prae dolorum, quos perſentiscunt, atrocitate neſciant.

§. II.

Quamquam vero tenuium inteſtinorum volumina & anfractus aeque ac craſſorum huiuscemodi flatibus, in interioribus eorum latebris & flexibus interclusis & detentis, praeter modum & naturam crebro ſubinde diſtendi, & vehementibus doloribus torqueri animaduertuntur: commemorabile tamen eſt & candidiſſimo calculo notandum, eiusmodi inflationes craſſis inteſtinis, quam tenuibus, crebrius ac frequentius vſu venire. Argumento huius veritatis eſſe posſunt illi homines, qui velut quotidie flatibus crucientur, cuiusmodi, praeter ceteros, hypochondriaci & hyſte-

hyſtericae obſeruantur, quippe qui vtplurimum de inſigni dolore tenſiuo & fixo, in alterutro hypochondriorum potiſſimum haerente, illudque inſigniter inflante, querimonias iactant. Etenim craſſa inteſtina tenuioribus ad flatus fecesque, quae intus recondita fouent, vsquam intercludenda, remoranda, ſiſtenda & figenda aptiora eſſe & accommodatiora, nemini non facile liquebit, eorum in abdomine ſitum, progreſſum, inſignem capacitatem ſeu amplitudinem, celluloſam fabricam, glandulas, quibus intus obſita ſunt, ſolitarias, mucum ſatis viſcidum a ſanguine ſecernentes, ſanguinea eorum vaſa, tum arterioſa, tum venoſa, ſecundum eorum tractum fere παραλλήλως proſerpentia, inſignes illos & ſinuoſos flexus, quos diuerſis locis fingunt, & contentorum denique ſpiſſitudinem, in duriuſcula & compacta σκύβαλα ſubinde ſolideſcentem, curatius altiusque inſpecturo atque expenſuro: quemadmodum hoc ex poſtea tradendis liquidius apparebit.

§. III.

Tametſi vero diſerte perhibui, flatus in hominibus flatulentiae obnoxiis, quales potiſſime hypochondriaci ſunt & hyſtericae, plerumque in alterutro hypochondriorum generari, ibidemque ſuam ſibi ſedem figere: experientiae tamen fide & teſtimonio compertum eſt, flatuum prouentum in huiusmodi aegrotis, hypochondrio ſiniſtro, quam dextro, longe frequentiorem magisque ſolennem deprehendi, ita, vt laeuum hoc latus ab incarceratis & in iſto ſtabulantibus flatibus in tumorem, haud

insolenter satis conspicuum & tactu valde durum, subinde distendatur. Nec abludunt nobis alii rei medicae obseruatores, qui itidem disertis testatum faciunt verbis, hypochondrium sinistrum crebrius saepiusque inflari & distendi, quam dextrum. E tanta testium nube, qui a nostris stant partibus quosque in fidem huius afferti vocare possumus, prodeat primus FERNELIVS, qui *a*), de signis flatuum agens, ita disserit: *Quum autem ab his causis flatus multus in corpore congestus est, ventriculus & colon intestinum, sinistro praesertim hypochondrio, distenduntur & rugiunt, quasi ventis agitentur. Est enim colon praecipua sedes flatuum, quorum vi id nonnullis amplissime dilatatur.*

§. IV.

Alter huic succedens testis est ETTMÜLLERVS *b*), qui, *hypochondriacus dolor est iste*, inquit, *qui inprimis & frequentissime percipitur in hypochondrio sinistro, interdum, sed rarius, in hypochondrio dextro, idque sub costis nothis; dolor acerbus est admodum portinax, qui communiter adscribitur lieni affecto.* Et eodem Tomo p. 541. de malo hypochondriaco ita habet: *Hinc abdomen saepe post assumta alimenta inflatur & ab his flatibus, praeter vagam intumescentiam abdominis, murmura, borborygmi, & in omnibus his copiosissimus nec vnquam deficiens flatuum adest prouentus, quorum actiuitas in specie hypochondria, praesertim sinistrum, affligit.* Nec abludit illis Vir illustris

a) Lib. II. *de Signis*, Cap. XIX.

b) *Opp. medic. theoret. pract.* Part. II. de variis intestinorum doloribus, p. 182.

stris & doctissimus IVNCKERVS, similiter scribens, hypochondriacos tendentibus, prementibus & angustantibus doloribus, sub costis, maxime in latere sinistro, affligi. Praeterea testatissimis eodem loco tradit verbis: *Familiare* (hypochondriacis) *symptoma est inflatio sinistri hypochondrii*, cetera. Accedit eidem testis locupletissimus *Frid.* HOFFMANNVS *c*), *frequentissimum etiam*, inquiens, *hypochondriacorum symptoma est atrox colicus dolor, isque maxime occupat latera, & vel in dextro hypochondrio, maxime omnium vero in sinistro hypochondrio sub diaphragmate & liene, ob maximam coli flexuram, tensiuus consistit.* Ex quibus tantorum Virorum, de re medica optime promeritorum, suffragiis ac testimoniis iam clarissime nostrae assertionis veritatem abunde apparituram existimem.

§. V.

Verum enim vero quantumuis inter omnes fere Medicos, tum veteres, tum recentiores, conueniat, hominibus flatulentis, inque primis hypochondriacis atque hystericis, eiusmodi inflationes euenire in sinistro, quam dextro, hypochondrio crebriores; non tamen est eorum omnium communis de parte in hypochondrio sinistro affecta, seu sede huius doloris, sententia. Veterum enim plurimi, a quibus nec recentiorum quidam dissentiunt, attribuere non verentur hanc sinistri hypochondrii inflationem & distentionem lieni, vt quem sanguine

c) *Medicin. rational. systemat.* Tom. IV. Part. II. Sect. II. Cap. V. §. XXI.

vltra modum infarctum, aut etiam aliquando oppilatum, in eiusmodi tumorem, ſubinde ſatis conſpicuum, diſtendi putant; recentioribus fere plerisque e contrario hanc hypochondrii inflationem, maiori & veriori iure, inteſtinorum flexibus, hac in regione obuiis, vindicantibus.

§. VI.

Sunt equidem complures, quibus perſuaſum, lienem, ſanguinis vi & mole praeter modum & naturam inundatum, atque ita vltra, quam par eſt, diſtractum & diſtentum in eiusmodi tumorem, ſiniſtro hypochondrio obuium & interdum palpabilem, ſurgere; vid. HOLLERIVS *Libr. I. de Morb. intern. Cap. XL.* p. 181. FERNELIVS *l. c. Libr. II. Cap. IX.* p. 406. At vero quam parum habeat haec eorum opinio argumenti, clarius patebit, ſplenis ſedem & ſitum, quem in abdomine tenet, attentius perluſtraturo. Namque hic in poſteriore ventris infimi regione poſitus, & conuexa ſeu exteriore ſua ſuperficie coſtis ſpuriis ita oblique, vel, vt alii malunt, transuerſim ſubſtratus ſpectatur, vt, quomodocunque vltra modum expanſus, inque conſpectiorem molem diſtentus, nunquam extrorſum cedere atque exſtare ſeu prominere queat, coſtis iſtis, quibus intectus eſt, eius inflationem atque exſtantiam omnino prohibentibus, & lienis diſtentioni cedere plane recuſantibus. Tum quum hoc viſceris in homine, per ligamenta membranacea quidem, ſed tamen ſatis valida, diaphragmati ſemper arctiſſime adnexum, longe ſecus atque in brutis, conſpiciatur, mihi

expu-

exputare non licet, quomodo illud quoquouerſum ſe porrigere & proferre valeat, niſi forte id de extremitate ſplenis anteriore duntaxat intellectum velint. Denique & illud inprimis memorabile exiſtimo, lienem nullo acri atque exquiſito, ſecundum naturam, ſenſu eſſe praeditum, ideoque omnis acerbioris & aſperioris doloris, praeterquam obtuſioris cuiusdam hebetiorisque, expertem. Quo igitur pacto ſiniſtrae hypochondriacae regioni tantos ſubinde tamque acutos & grauiſſimos dolores & cruciatus conflare queat, quos tamen rei medicae obſeruatores in hypochondriacis perſaepe animaduertiſſe produnt, id mente comprehendere mihi non eſt integrum.

§. VII.

Plurima etiam obuia ſunt in obſeruatorum monumentis rerum teſtimonia, quibus luce meridiana clarius elucet, lienem in cadaueribus, variis grauibus morbis, velut diuturna melancholia, hypochondriaca paſſione aliisque id genus, exſtinctorum, inſontem omnique labe prorſus immunem fuiſſe inuentum; tametſi culpa in lienis oppilationem aut infarctum olim, quum adhuc in viuis eſſent, ab aliis Medicis perperam fuiſſet collata ſeu coniecta. SYLVIVS quippe *Diſputat. medicar. V. §. VII.* de lienis & glandularum vſu teſtatum facit, ſe in cadauerum humanorum, ex variis generibus morborum defunctorum, longe vltra centum a ſe diſſectorum, examine atque obſeruatione, mirari, nullum viſcus, ſi cor exceperis muſculoſum, minus offendi labefa-

ctatum ipſo liene, in ipſis etiam melancholicis affecti-bus, perperam lieni male habenti vulgo adſcriptis. Et *ead. Diſput. §. XX.* itidem perhibet, in cadaueribus plurimorum melancholia diuturna & per complures annos perſeuerante emortuorum, ſe lienem deprehendiſſe intemeratum atque innoxium, neque inflatione quadam, nec induratione, nec obſtructione vlla tentatum. Cui etiam ETTMÜLLERVS congruit, vtpote qui ſimiliter de dolore hypochondriaco, in ſiniſtra potiſſimum regione fixo, tradit, eum communiter lieni grauiter affecto adſcribi. *Vnde vulgo*, ait, *quicunque dolores in iſta parte percepti mox habentur pro augurio affecti ſplenis; tamen, quum iſte dolor ſit vtplurimum punctorius, rodens & mordicans; lien vero eiusque parenchyma per ſe fere inſenſibile ſit, adeoque vix, praeterquam grauatiuum & obtuſum dolorem, inprimis ex infarctu eius nimio enatum, vel ſaltem dolorem obſcuriſſime tenſiuum, ſeu quaſi diſtendentem, ex detenta eiusdem ſubſtantia membranea, perpeti queat, facile patet: quod dictus dolor punctorius & terebrans non ſpleni, cum ineptiſſimus ſit lien pro tali dolore, ſed ſaltem colo, proprie conueniat. Vnde etiam his doloribus hypochondriacis tumor, nunc durus & tactui renitens in hypochondrio ſiniſtro, nunc vero inſignis iſtius hypochondrii intumeſcentia, tumor mollis & facile cedens, nullo modo ſpleni, ſed ſimpliciter inteſtinis, ſub hypochondriis incuruatis, in ſpecie colo, hinc & ileo, proprius erit; cum lien in profundo ſitus nullo modo contingi queat.* Libr. ſupra citat. p. 182. Et p. ſequente, vbi pariter de hypochondriaco diſ-

ſerit

serit dolore, ita infit: *Falsum ergo est, hunc dolorem esse in splene, vtpote qui per se ineptus est istiusmodi dolori.* Congruit hisce etiam b. *Frider.* HOFFMANNVS, quippe qui perspicuis verbis ita docet: *Nam licet nonnulli inter haec & neruosas partes & lienem atque hepar consensionem adstruant, & potissimum ad pathemata in malo hypochondriaco, sub quo labes & vitium plerumque in sanguineis hisce visceribus consistit, conspicua prouocent, ambo tamen, hepar & lien, praesertim humanus, partes, vt luculenter iniectionibus suis* cl. RVYSCHIVS *demonstrauit, sunt fere totae vasculosae, ex innumeris quippe vasis, maioribus, minoribus & minimis, contextae, sensus plane expertes, vt hinc saepe sine acuti doloris perceptione intumescere, ac etiam in magnam molem augeri possint &c.* Medicin. rational. system. Tom. III. Sect. I. Cap. V. §. XXXVIII. Et eadem Sectione, Cap. VII. §. LVII. *Frequentius vero contingit*, perhibet, *vt tantummodo partes quaedam intestini, praesertim coli, flatu dolorifice diducantur, quod circa hypochondria vtraque saepissime obuium, quia colon ibi in flexuras curuatur, quae impediunt, quo minus & flatus & alia contenta promte transeant, sed stagnent. Familiarissime id in hypochondriacis euenit, & perperam dolor ille tensiuus sinistri lateris pro tumore & inflatione lienis a Medicis anatomes ignaris habetur, eo quod lien in homine non in hypochondrio, sed in dorso, sub diaphragmate situm obtinet, &c.* Confer. etiam SALMVTHVS *Centur. I. Obseruat.* 24. item HILDANVS *Centur. I. Obseruat.* 58.

§. VIII.

§. VIII.

Ex his ergo iam in medium adductis clariſſime cenſeam appariturum, quam fallantur & hallucinentur, qui iſtam acerbiſſime dolentem, quae ſiniſtro hypochondrio omnium creberrime inſidet, inflationem lieni comminiſcuntur & aſſerunt, ipſa viſceris huius natura & δυσαισθησία, ſeu ſenſus hebetudine, huic aſſertioni reclamante, & experientia tot tantorumque luculentiſſimorum rei medicae ſcriptorum eandem refragante. Iuſtiore igitur ratione & maiore veritate, ſenſuum fide & teſtimonio ſubnixa, plerique fere omnes medentium tumorem iſtum in alterutro hypochondriorum, inprimis ſiniſtro, conſpicuum, inſignibus illis flexuris ſeu curuaturis inteſtini coli, quae hisce in abdominis regionibus ſitae conſpiciuntur, vindicant, communi velut omnium conſenſu ſtatuentes, eum laeuae, quam dextrae flexurae venire multo frequentiorem. SYLVIVS quidem, *Prax. medic. Libr. I. Cap. XIV. §. V.* hunc acriter dolentem hypochondriorum tumorem tenuibus inteſtinis aſſignatum vult, *inteſtini tenuis pars*, inquiens, *huic proxima, & in hypochondrio ſiniſtro a lumbis meſenterioque exſurgens, lancinationibus frequenter ac diſtenſionibus, cum notabili ac permanente quandoque duritie, affligitur; quamuis tunc lieni fere, licet perperam, illud malum & dolor vulgo adſcribatur, &c.* Et paulo poſt §. VI. ita pergit: *Dolorem autem iſtum, ſi nomen quouis praeiudicio vacuum illi foret a me imponendum, appellarem ego a loco affecto hypochondriacum.*

§. IX.

§. IX.

Neque multum ab eo dissidet ETTMÜLLERVS, pariter *Libr. citat.* pag. 182. haud obscure ita prodens: *Dolor ergo hicce punctorius & terebrans acerbissimus, in hypochondrio sinistro obseruabilis, frequentissime situs est in intestinis, partim quidem in intestino ieiuno, partim vero, & quidem vtplurimum, in intestino colo, quod in vtroque hypochondrio curuatura facit angulum satis acutum.* At vero tenuia intestina quo pacto ad hypochondriorum regiones pertingere, easdemque praeter modum inflare queant, intestino colo tenuia circumdante & vtramque hypochondriacam regionem occupante, id perspicere mihi non licet. Quodsi etiam demus, quasdam ieiuni circumuolutiones ad dictas pertinere regiones; non tamen vnquam vlla sufficiens proferri ratio poterit, cur potissime isti eius anfractus & gyri, qui hypochondria vtrobique attingere feruntur & scribuntur, prae ceteris eiusdem intestini flexibus, longe vberiori flatuum prouentui & copiae solummodo expositi, atque his intercipiendis & intercludendis aptiores deprehendantur & opportuniores? Quid? quod cur ileon, cuius sinuosi gyri & flexus multo frequentiores obseruantur, & ad flatus morandos & intra se cohibendos longe faciliores expeditioresque in hypochondriacis, non aeque frequenter atque adeo longe frequentius, flatuum vi ac mole inflentur inque acerbe dolentes distendantur tumores, praesertim quum neruea ilei tunica acriori sensu, quam ieiuni, esse animaduertatur instructa? cetera, quae huic sententiae de ieiuni infla-

tione, tumoris hypochondriorum effectrice, aduersantur, de induſtria tacitus praetereo; quod vnicuique, huius inteſtini ſitum & capacitatem attentius perluſtranti, in procliui erit perſpicere, quam infirmis & ficulneis haec opinio nitatur argumentis. Nulli igitur dubitamus illorum partibus nos miſcere, qui inflationis ſeu tumoris hypochondriorum culpam & cauſam in iſtos inſignes coniiciunt gyros vel, ſi magis arriſerit, orbes, in quos colon torquetur, iter ſuum per vtraque faciens hypochondria, vt qui fecibus ac flatibus praepediendis, retardandis & detinendis peropportuni conſpiciuntur & accommodatiſſimi.

§. X.

Tametſi vero recentiorum excellentiſſimi & medica in arte exercitatiſſimi haſce coli curuaturas, quae ſub hypochondriis abditae haerent, iuſtiore & veriore ratione, genuinam doloris & tumoris iſtius, in alterutro hypochondriorum obuii & ſubinde ſatis conſpicui, cauſam ac fomitem declararunt, vt quae flatibus fecibusue, intus concluſis, extra modum inflatae ac diſpanſae, incumbentibus hypochondriis vim inferunt, iis foras vrgendis inque altum vtcunque tollendis, & hoc pacto in tumorem quendam, plus minusue obſeruabilem, diſtendendis: tamen inde non ſatis liquet nec explicari poteſt, quid cauſae ſit, cur eiusmodi dolentes inflationes hypochondriorum ſiniſtro, quam dextro, crebrius vſitatiusque eueniant? quia colon dextro in hypochondrio perinde atque in ſiniſtro, inſigni & ſpe-

spectabili quadam curuatura inflectitur. Hinc quoque est, cur iam MORGAGNVS, hac a Medicis allata ratione seu causa, de frequentiore sinistri, quam dextri hypochondrii in flatulentis distensione, nequaquam acquieuerit, dissertissime planissimeque scribens *d*): *Quod tamen non ita accipi velim, quasi negarem, colon, priusquam in rectum desinat, ad angulum inflecti. Ita enim ibi, & praeterea in hypochondrio dextro inflecti, scio, vt mirer, cur plures Medici recentiores hypochondriacum illum dolorem, cuius sedem vulgus in liene solet comminisci, ideo in proximo colo esse doceant, quod hoc in sinistro hypochondrio inflexum, facile propterea recrementa, aut flatus eo in loco morentur; nisi enim alia addantur, cum inflexio coli in duobus praeterea locis contingat, non satis intelligitur, quare is dolor sinistrum potissimum hypochondrium frequentissime afficiat.*

§. XI.

Quapropter, quo clarius euidentiusque appareat, quam ob rem laeuae coli flexurae, quam eius dextrae, crebrius vsitatiusque obtingant inflationes ac distentiones, ab retrimentis flatibusue intus congestis & interclusis enatae; non abs re erit nec ab instituto alienum, veram & germanam *coli intestini* faciem & meatum, quo per abdominis fertur abdita, Lectoris oculis spectandum & arbitrandum obiicere, quippe quibus perspectis & cognitis, vix vllius erit negotii indidem intelligere, quare excrementa aut feces sinistram coli curuaturam saepius

C 2 expe-

d) Aduersar. anatomic. III. Animaduers. V.

expeditiusque, quam dextram, inuadant atque insideant.

§. XII.

Est vero notatu dignissimum, coli non binas, sed *quaternas*, admodum spectabiles nec sane immemorabiles, esse *flexuras* seu *curuaturas*, certis neque adeo exiguis interuallis satis disiunctas, quarum magna est habilitas & procliuitas ad ventris sordes aut flatus identidem tardandos, retinendos & penitus sistendos. Colon igitur hoc exordium capit ab intestino coeco, in dextra ilium regione, circa marginem ossis ilium superiorem & anteriorem propemodum sito, vnde recta sursum contendens & ad renem pertingens dextrum, cui per validum quoddam ligamentum membranaceum spectatur adnexum, iter suum, ad hypochondriorum dextrum pergendo, per iecinoris caua obrepit, vbi sub hepate primum, ad angulum plerumque rectum, inflectitur, & incumbenti felleae vesiculae, vt & subiacenti duodeno, per vincula membranacea solenniter illigatur. Quantumuis vero primus hic coli flexus vtplurimum angulo recto fiat, ipsa in cadaueribus humanis αὐτοψίᾳ illud ita deprehendente & comprobante: non tamen perrarum neque insolens est, hoc intestinum, in hoc dextro etiam hypochondrio, interdum annuli in modum inflexum inque orbem quendam intortum offendi; in cuius rei fidem citare mihi testem integerrimum liceat EVSTACHIVM, qui *Tabul. X. Figur. IV. & V. Lit. E. F.* hasce coli flexuras haudquaquam ruditer adumbratas, sed elegan-

elegantiſſime expreſſas dedit, inde vt variatio illa, qua ſubinde natura in partibus humani corporis effingendis, fabricandis atque excudendis vti conſueuit, clarius pateret. Deprehendes idcirco *Figur. V.* hanc flexuram ſeu curuaturam coli eamque dextram, venuſtiſſime in orbem quempiam ſiue circulum contortam, itidem vt alteram eiusdem huius inteſtini, quae ſiniſtro in hypochondrio obuia eſt, orbis in modum ſubinde flexam ibidem conſpicis. *Figura* autem *II. & IV.* reperies eandem hanc dextram coli inflexionem, angulo recto ſimilem.

§. XIII.

Colon itaque, poſtquam dextro in hypochondrio, vel ad angulum rectum fuerit inflexum, (id quod vſitatius crebriusque notatur,) vel in annuli ſeu orbis ſpeciem incuruatum, (quod multo inſolentius obſeruatur,) indidem ſub ventriculo transuerſum ad ſiniſtrum fertur hypochondrium, vbi denuo, pari ratione ac de dextro iam conſtat, anguli recti in formam curuatur; haud raro etiam, imo longe ſaepius, quam in dextra hypochondriaca regione, in orbem ſinuatur. Conf. EVSTACHIVS *Tabul. cit. & Figur. adduct. Lit. F.* Curuatura haec ſiniſtra ſimiliter ac dextra, vtique ſatis ſpectabilis & commemorabilis, internae lienis ſuperficiei accumbit. Colon idcirco ab hac flexura deorſum pergens, & ſiniſtrum renem ſtringens, inferiori huius extremitati pari modo, ac de rene dextro dictum eſt, membranaceo quodam ligamento connectitur. Quod vero omnium praecipue potiſſimeque huc

obſeruandum venit & memoria probe tenendum, eſt hoc, quod colon, vbi ſiniſtro reni cohaeret, vsque adeo anguſtatur & in arctum cogitur, vt memorabilem iſtam eius anguſtiam contemplaturus ſane iuraret, colon hoc, qua parte laeuo reni aſſidet, haudquaquam numero craſſorum inteſtinorum eſſe habendum, ſed in cenſum tenuium potius deferendum. Quid? quod quum κῶλον toto ſuo, quod per abdominis regiones conficit, itinere plurimis quaſi cellulis intus diſcretum ſiue diſtinctum deprehendatur, notatu digniſſimum eſt, illud, qua reni ſiniſtro cohaeret, non multo anguſtius ſolum, ſed etiam ſatis laeue conſpici.

§. XIV.

Singularem vero hanc & notabilem coli anguſtiam, in quam ſiniſtra eius flexura illico cogitur, ſimul atque ad inferiorem renis adſpirauerit extremitatem, omni iure ac merito in numerum cauſarum dolentis iſtius tumoris, qui hypochondrium laeuum tam crebro infeſtat, effectricium eſſe potiſſime aggregandam, ex infra dicendis clarius elucebit. Sed vt redeam ad id, quod mihi hoc loco exponendum propoſueram, cetera, quae de coli ſub ſiniſtris ilibus reptatu explicanda reſtant, nunc exſequi pergam. Colon igitur, rene ſiniſtro relicto & recuperata priſtina ſua amplitudine deſcendens, curſum ſuum ad vertebras deflectit, & circa peluim aut ilium os rurſus binas inſignes flexuras offert ſpectandas *e*), quae vtraeque, quum ad ſimilitudinem

e) Vid. EVSTACHII *Tabul. X. Figur. IV. & V. Lit. I. & K.*

nem litterae maiusculae Romanae S. accedant, propterea κατ' ἐξοχὴν nomine, vtriusque communi, *flexurae sigmoideae* cieri solent; vid. HEISTERI *Compend. anatom.* Haec curuatura σιγμοειδὴς, quae maximi est momenti ad plurima in pathologicis, multis obscuritatibus & tenebris etiamnum inuoluta, dilucidius expedienda, neutiquam vna & simplex, sed gemina seu duplex existit, quemadmodum id cuiuis patebit, icones istas, ex *Tabulis anatom.* EVSTACHII aliquoties a nobis iam in medium prolatas, contemplaturo, quarum vnaquaeque angulo acutissimo facta notatur. Nec quicquam dubii est, quin vltimi hi bini flexus coli, & flatibus, & fecibus, quae per interiores eorum recessus lentissime voluuntur, plurimam moram & impedimentum sint iniecturi, ita vt sensim pedetentimque heic aggestae & cumulatae consistant, hocque pacto reliquis merdis, a tergo huc subsequuturis, iter praecludant. Vnde haud mirum, mali huius vim persaepe ad hypochondria, praesertim ad sinistrum, vtpote quod ab hisce flexibus sigmoideis propius abest, redundare eidemque huiusmodi inflationes & cruciatus inferre.

§. XV.

Ab vltima tandem hac sigmoidea inflexione exordium suum ducit illud, *rectum* quod vocari solet, nec quicquam aliud est, praeterquam commemoratae postremae flexurae tubus continuatus, qui recta excurrit, & circa vltimam lumborum vertebram ad os sacrum reclinatus, deuoluitur in peluim, vbi in ano terminatur. Ecce hic tibi totius

coli

coli tractum cum ſuis quatuor eximiis flexibus, ſiue curuaturis, breuiter quidem, ſed ſcopo noſtro ſufficienter explanatum; hisce enim acri iudicio perpenſis & ad verum rite exactis, omnium maxime ſi illos ſanguineos riuos, qui meſocolon irrigant & colo inteſtino alluentes de ſanguine proſpiciunt, ſimul altius inſpexeris, non neglectis ceteris cauſis, quae coli inflationibus anſam prebere valent, non multi laboris erit & ſudoris, planius magisque perſpicue expedire rationem, cur dolores hominibus flatulentis, hypochondriorum ſiniſtrum, quam dextrum, ſaepius vſitatiusque percipiant? Quo circa id nunc mihi negotium dari ſentio, vt illa quoque *vaſa ſanguinea*, quae toti craſſorum inteſtinorum tractui ſuos ſurculos inſerunt frequentiſſime, hoc loco enodatius explicata tradam, ne quid videar praetermiſiſſe, quod non oportuit omitti, & haud minus momenti habeat ad noſtrum φαινόμενον dilucide expediendum, quam quae de colo eiusque flexibus ſupra iam tradita leguntur.

§. XVI.

Quod itaque ad vaſa ſanguifera attinet, quae *meſocolo* atque annexis ei *craſſis inteſtinis* diſtribuuntur, non male mihi videor acturus, ordinis ratione praeſertim id ita exigente, ſi *arterias* primum, quanta fieri poterit maxima breuitate, hoc loco deſcriptas tradam; potiſſimum quum penitior earum cognitio ſiniſtri hypochondrii, prae dextro, inflationi plurimum lucis afferat. Enaſcuntur vero vaſorum rami, qui ſe per meſocolon ad craſſa diffun-

dunt

dunt intestina, praecipue ex superiore & inferiore arteriis mesentericis. Superior enim mesenterica, ex aortae descendentis trunco emergens, & sub pancreate ac supra duodenum intestinum ad mesenterium decurrens, intra binas huius laminas se recondit, vbi cursu paulum obliquo, a sinistra ad dextram declinato, pedetentim arcus cuiusdam in modum inflectitur, cuius de conuexo margine complures rami per mesaraeum ad intestina maxime tenuia sparguntur, qui quomodo & quam affabre in alios deinceps minores ramos diuisi, alius alii, implicentur & coëant velutique innumerabiles propemodum orbes, adspectu certe mirabiles & iucundissimos, faciant, id heic fuse lateque explicare nihil attinet, ne ea hoc loco aggeramus, quae alii latius sunt prosequuti. Qui vero rami ex auersa seu caua eiusdem superioris mesentericae superficie siue margine se diffundunt & conspectiores existunt, illi multo quidem pauciores, sed conspectiores deprehenduntur. *Primus* enim eorum *ramus*, qui omnium maxime attendendus & memori pectore notandus est, cuius vel Anatomes peritissimi atque excercitatissimi, si ab recentissimis quibusdam discesseris, suis in monumentis nusquam meminerunt, ante in duos insignes alios ramos explicatur, quam se in dextrum mesocolon immergit, quorum inferior & minor, secundum longitudinem istius partis coli, quod dextris ilibus subiectum spectatur, derepit: quo itinere quam plurimas propagines a se dimissas in dextri huius coli tunicas spargit & dissеminat.

§. XVII.

Alter ſeu *ſecundus* vero eiusdem nunc commemoratae diuiſionis *ramus*, qui maior eſt & conſpectior, in altitudinem elatus & ſiniſtrorſum declinatus, meſocolon transuerſum intrando, fidum ſe comitem iſti colo adiungit, quod transuerſo tractu per epigaſtrium, ſub ventriculo, ad ſiniſtrum perfertur hypochondrium, vbi hic ramus cum alio quodam ramo, ab arteria meſenterica inferiore enato, mutua anaſtomoſi coniungitur. Quae ita inter ſe commiſſae, inque vnum vtriusque meſentericae arteriae communem ramum coëuntes propagines, velut inſignem quendam orbem ſiue, ſi magis placuerit, arcum arterioſum conſtituunt, qui cum vniuerſo propemodum colo, ſi a dextra eius parte diſceſſeris, eandem perpetuam pergit viam vsque eo loci, vbi meſenterica inferior ſiniſtro ſe meſocolo infert, quemadmodum id ex dicendis luculentius apparebit. Hic conſpicuus ſuperioris meſentericae ramus, qui in totum colon transuerſum innumerabiles ramulos diffundit, WINSLOVIO videtur nomine *arteriae colicae ſuperioris* eſſe appellandus, vt e contrario iſte ramus, qui a meſenterica inferiore in ſiniſtram meſocoli alam propagatur, quemque cum priori, modo nominata & ſibi obuiam eunte, in vnum communem eumque arcuatum ramum coaleſcere perhibui, eidem Auctori nomine *colicae ſiniſtrae* ciendus putatur.

§. XVIII.

Vt vero illi quoque ſanguinis riui, qui colon

ſtrum rigant, nobis liquidius pernoteſcant, ipſi *arteriae meſentericae inferiori* curatius contemplandae nos accingamus. Ducunt quippe illi ſuam ab hac meſenterica inferiore originem, vtpote quae itidem a trunco aortae deſcendentis, non longe ab huius bipartita in iliacos ramos diuiſione, prodiens, in tres ſpectatioris magnitudinis fatiſcit ramos, quorum primus & ſupremus, ſiniſtrum meſocolon ingreſſus, ipſi colo, laeuis in ilibus obuio, ſe ſocium aggregat, & ſublimis fertur. Vbi ſecundam coli flexuram, in ſiniſtro hypochondrio conſpicuam, attigerit, ſtatim a latere ſiniſtro in dextrum detortus, inſigni iſti ramo, a ſuperiore meſenterica orto, ſibique in tranſuerſo colo occurrente, inoleſcit atque illum quam maxime memorabilem, cuius mentio ſupra facta eſt, arterioſum arcum progignit. Tota hac via, qua colon ſiniſtrum affectatur, illud mira ramulorum ex ſe diffuſorum copia locupletat. Tanto pluris autem intereſſe cenſemus ſingularem hunc ramum, quo meſentericae ſuperiori cum meſenterica inferiore arctiſſimus intercedit nexus, accuratius intelligi & animo fixum teneri, quanto plus luminis multis phaenomenis, in Pathologia obuiis, & etiamnum explicatu difficillimis ac magna obſcuritate inuolutis, altius inſpiciendis penitusque intelligendis adhibet, & quo altiori ſilentio, non dicam maiores, ſed plerique poſteri, hunc commemorandum ramum in ſuis monumentis, de re anatomica nobis relictis, transeunt. E recentiſſimis igitur rei anatomicae Scriptoribus WINSLOVIVS eum in adſpectum lucemque primus protulit; vid. *Tomi*

allegat. §. 204. & 209. & *de bas ventre* §. 232. *& seqq.* quem deinde alii sunt consequuti, quorum e numero est GARENGEOT, qui *Splanchnologiae* suae *Part. II. Cap. V.* singularem istum ramum peculiari icone exprimendum curauit, quo delegabimus, cuius interest veram eius faciem, circuitum & orbem, quem conficit, oculis vsurpare.

§. XIX.

Vltimus & *infimus*, quem inferior arteria mesenterica de se in mesocolon spargit, *ramus*, qui colo sinistro comes haeret, ad eius inferiora deuoluitur, vbi innumeros binis vltimis flexibus sigmoideis inserit surculos, aliamque praeterea peculiarem ex se diffundit propaginem, valde conspicuam, *arteriae haemorrhoidalis internae* nomine satis cognitam, quae in infinitae multitudinis ramulos diffissa, ad rectum decurrit intestinum, cui commemoratos ramusculos impertit. De medio, quem eadem haec inferior mesenterica ex se generat, ramo, quum nihil praecipui habeat, sed bipartito diremtus, altero surculo sublimis abeat & primo ramo (§. XVIII.) coalescat; altero autem deorsum contendat, non est, cur pluribus verbis in expediendo illo hic commoremur.

§. XX.

Perspectis itaque & cognitis arteriis, ipsa rerum series nos iam arcessit ad ista vasa consideranda, quae sanguineos latices a colo receptos in portarum venam referunt, ne quid, quod ad nostrum institutum pertineat, desideretur. Cunctae autem *venae,*

venae, quae cruorem ex meſocolo reuoluunt, eum aut venae meſentericae maiori, aut meſentericae minori, ἀμέσως refundunt: vnde operae pretium erit, prioris venae, quae alias ſimpliciter ab Anatomicorum filiis *venae meſentericae* nomen obtinet, propagines quam breuiſſime exponere. *Meſenterica* igitur *maior* vel, ſi mauis, *ſuperior*, (conf. EVSTACHII *Tabul. XXVII. Figur. II. & IV. Lit. d. d.*) quae non tam ramus, quam continuatus venae portae truncus potius cenſendus eſt, ex ſuo caudice prius inſignem quendam ramum progignit, quam arteriae meſentericae ſuperiori ſe adiungit comitem, qui RIOLANO *vena colica* dicitur; quia vsque ad medium colon progreſſa, ibi in duo diſpeſcitur ramos, quorum alter ad dextram detortus in colon dextrum effertur, altero ad ſiniſtram deflexo, (qui meſocolo transuerſo ſe infert,) ad colon huic annexum abeunte, & cum ſuperiore ſeu aſcendente iſto venae haemorrhoidalis ramo, de quo poſtea dicetur, in vnum mutua anaſtomoſi coëunte. Praeter hunc ramum ipſe meſentericae ſuperioris truncus inſuper aliam ex ſe propaginem expromit, cui nomen eſt *gaſtro-colica*, quae in binos ramos diſperſa, diuerſas in regiones fertur. Superior enim, ad ventriculum delatus, venam gaſtro-epiploicam dextram profert: inferior autem gaſtro-colicae ramus, quum ad dexteram coli inteſtini partem pergat, haud iniuſte nec illepide, vena colica dextra WINSLOVIO nominatur, quae non in varios modo arcus contorquetur, ſed cum ipſa etiam colica per ramum quendam connectitur. De ceteris venae meſentericae ſuperioris

propagationibus, mesaraeo quae prospiciunt, quomodo in arcus contortae vltro citroque implicentur & tenuibus intestinis inserantur, nihil hoc loco dicere attinet.

§. XXI.

Altera proinde vena, quam *mesentericam minorem* seu *inferiorem* vel, nomine notiori ac vulgatiori, *internam* appellari *haemorrhoidalem*, prodidimus, mesenterium ingressa in binos, haud sane exiguos, distrahitur ramos, alterum, qui sublime fertur, & ascendens seu superior audit: alterum, qui deorsum contendit, & descendens siue inferior vsurpatur. Prior ramus ascendens, per mesocolon transuersum, ad illam coli partem, quae ei adhaerescit, se proripere cernitur, vbi multis riuis, vt ita dicere ausim, dissectus, omnem fere transuersum huius coli tractum irrigat; quid? quod ex ipso hoc superiori ramo peculiaris quaedam & speciosa propago profertur, cui cum alio conspicuo quodam ramo, a vena colica prodeunte, mutuis istis orificiis nexus tam arctissimus intercedit, vt cruori aditus ex altera in alteram pateat expeditissimus (§. XX.). Confer. EVSTACHII *Tabul. XXVII. Fig. II. & IV. lit. C.* vbi istam huius venae haemorrhoidalis cum vena mesenterica superiore coniunctionem haud sane obscure perspicies. Cetera, quae hoc de ramo in medium adduci possent, qua scilicet ratione venae etiam gastro-epiploicae sinistrae sit arctissime innexus, gratae breuitatis studens data opera omittam. Posterior vero huius venae mesocoli-

cae,

cae, ſeu haemorrhoidalis internae ramus, qui inferior ſeu deſcendens nominari ſupra proditus eſt, ſecundum coli ſiniſtri longitudinem, cui comes perpetuus aſſidet, deorſum pergit, binis vltimis eius curuaturis itidem comitandis vsque ad recti inteſtini exitum. Ab arcubus illis frequentiſſimis, in quos vtrique dicti venae haemorrhoidalis rami flexi aduertuntur, velut a communi fonte abundantiſſimi riuuli, vt ita dicam, in colon transuerſum, ſiniſtrum & rectum inteſtinum, tanquam a trunco arboris radices, aguntur. Videas itaque praecipuos fontes, a quibus ſanguinei riui ad inteſtina craſſa eorumque flexuras deducuntur, paucis quidem, ſed noſtro propoſito conuenienter explicatos; quibus ita, vt par aequumque fuit, perſpectis & cognitis, opportunum quoque iam erit ad ipſam rem ingredi, quam hoc loco enodandam ſuſcepi.

§. XXII.

Quum iam in eo ſit, vt paulo exactius ſententiam ſtatuentium, ſolum iſtum coli flexum, in ſiniſtro hypochondrio obuium, in cauſa eſſe & culpa, quam ob rem memoratum hypochondrium dextro crebrius ſaepiusque flatibus & doloribus torqueatur, expenſuri ſimus; ipſius coli fabricam, quoad quidem inſtituti ratio & neceſſitas expopoſcerit, dicendis exiſtimaui praeſtruendam, quo liquidius poſtmodum inde appareat, quibus ea argumentis nitatur, & quatenus veritati conueniat diſſideatue. Supra enim iam prodidimus, pleroſque medentium, vel doctiſſimos quoſque & medendi vſu atque exercitatio-

citatio-

citatione praeclariſſimos, perſuaſum habere, ſiniſtrum hypochondrium ideo potiſſime grauiſſimo cruciatu & inflatione, prae dextro, tentari, quod coli tractus, hac in regione inflexus inque alium curſum contortus, atque in arctius ſeu anguſtius circa renem compulſus, exportandis expurgandisque fecibus aut flatibus obicem ponat & viam obſtruat; quae ita, deſcenſu ſuo per hanc anguſtiam & exitu prohibita, in ea morando, ſtagnando, ſubſiſtendo, & paulatino aggeſtu accreſcendo, flexurae coli, ſiniſtro hypochondrio circumſcriptae, vim inferant, ea praeter modum extendendo inque latum maius dilatando.

§. XXIII.

Verum equidem eſt & obſeruationum fide, vt iam ſupra ſignificaui, teſtatiſſimum, hypochondriorum ſiniſtro, quam dextro, frequentiores obſeruari ac familiariores inflationes diſtentionesque; nec veritati alienum, in ipſa iſta coli inteſtini, laeuo hoc in latere a conſpectu noſtro obliteſcente, curuatura, alui recrementa aut flatus multo ſaepius crebriusque colligi, aggeri, detineri & concludi, quam in oppoſita eiusdem inteſtini flexura, ipſa experientia loquente, & compluribus Viris, doctrina & ſcientia artis noſtrae principibus, illud ſuis monumentis ita memoriae prodentibus: an vero haec ſiniſtra coli inflexio vna & ſola cauſa ſit putanda & declaranda, quam ob rem flatuum & alui ſordium prouentus atque intercluſio ei frequentior crebriorque, quam dextro coli flexui, vſu veniat, vt plerisque medentium viſum eſt, id mihi non perſuaderi patiar;

multis

multis nec ſane leuis momenti argumentis hanc eorum ſententiam infirmantibus & conuellentibus. Quodſi enim laeua coli flexura, quae conſimili fere ratione in omnium mortalium colo fabricata conſpicitur, vna & ſola in cauſa & culpa foret, cur alui proluuies in ea frequentius atque vſitatius, quam in dextra coli curuatione, ſtagnaret & ſubſiſteret; neceſſario ſequeretur, vt huiusmodi inflatio ſiniſtri hypochondrii omnibus propemodum mortalibus, ceteroquin ſanis & optima valetudine fruentibus, ſi modo iſtiusmodi eſculentis aut potulentis, quorum maxima eſt ad flatus generandos procliuitas, ſeſe ingurgitaſſent, praeſertim aluo ipſis vel omnino a ſiccis & induratis ſcybalis obſtructa, vel certe nimio tardius pigriusque munus ſuum exſequente, aeque crebro, atque hypochondriacis, hyſtericis aliisque id genus, euentura eſſet.

§. XXIV.

Tum non apparet ex ſola hac coli flexura ſiniſtra, cur flatus aut feces non aeque frequenter & ſaepe in dextro coli flexu moram nectant & conſiſtant, atque in ſiniſtro, quum tamen vtrarumque harum coli curuaturarum tanta ſit ſimilitudo, vt nec ouo ouum ſimilius eſſe poſſit. Quo etiam nomine haec ratio, de ſiniſtro coli inteſtini curuamine deprompta, quam Medici afferunt, demonſtraturi, cur dextro hypochondrio, quam ſiniſtro, inflationes veniant minus frequentes atque inſolentiores, MORGAGNO iam diu ficulnea eſt viſa atque adeo leuiſſima, vt iam ſupra oſtenſum eſt. Quid? quod

quum flatus aut recrementa ideo ſub hypochondriis, praecipue ſiniſtro, morari & conſiſtere ferantur, quod colon in vtraque hac regione circumagitur inque orbes torquetur ſatis inſignes, alui fecibus aut flatibus remorandis, intercludendis & ibidem figendis aptiſſimos & perquam opportunos; non ſatis cauſae apparet, quare alui retrimenta haud aeque facile & prompte in tenuium inteſtinorum, inprimis ilei flexibus ſeu curuaturis, moram trahant pedemque figant, potiſſime quum tenuia inteſtina in longe plures flexuoſos agantur gyros & anfractus, quam craſſa. Atque haec quoque cauſa ETTMÜLLERO & SYLVIO fuiſſe videtur praecipua, quam ob rem iſtas hypochondrii inprimis ſiniſtri inflationes, de quibus omnium praecipue hypochondriaci & haemorrhoidarii conqueruntur & lamentantur, non ſolis iſtis coli flexuris attributas voluerint & adſcriptas, ſed etiam illis tenuium inteſtinorum partibus, quas ad hypochondrium ſiniſtrum porrigi tradunt, vindicatas cupiuerint. Conf. SYLVIVS, *Prax. medic. Libr. I. Cap. XIV. §. 5.* & ETTMÜLLERVS *Libr. citat. p. 182.*

§. XXV.

Deinde nec vna & ſola iſta coli inteſtini curuatura, quam laeuo in hypochondrio profert, ad inferiora deflexum, vnquam mihi videtur ſuffectura ad illum nodum expediendum, niſi forte alia maioris ponderis & momenti adiiciantur, quid ſit cauſae, cur eiusmodi ſiniſtri ſubter coſtas ſpurias lateris inflationes & dolores, omnium potiſſime & frequentiſſime,

tissime, hypochondriacis, &, qui eis propinqua sunt cognatione coniuncti, haemorrhoidariis, oriantur & proueniant; minime vero aegrotis aliis, alias easque multifarias ob causas, velut simplici alui obstructione & retentione flatuum subinde grauiter & crebro affectis, aeque solenniter & consuete contingat? Etenim vulgari experientia in comperto est, dari, qui haud insolenter admodum tarde pigreque aluum deiiciunt, vel quod sufficienti potu & corporis motu carent, ideoque duras resiccatasque feces in intestinorum sentina fouent reconditas; vel quod ex aliis causis & praua flatus aut alui cohibendae consuetudine sibi istiusmodi segnem & tardam alui deiectionem contraxerunt, non tamen vllo inflationis aut doloris indicio & sensu, in alterutro hypochondriorum, vnquam apparente ipsisque percepto; quemadmodum hoc compluribus exemplis testatissimum facere possem, si vsus esset & instituti ferret ratio. Videas itaque, quam frustra sint, qui habeant persuasissimum, ex vna hac & sola intestini coli flexura, in quam agitur, sub sinistro hypochondrio ad inferiora deuolutum, optimam reddi rationem posse, quam ob rem hypochondrium sinistrum, quam dextrum, saepius frequentiusque, in hypochondriacis, a flatibus fecibusue, copiosius in ea congestis & cumulatis, infletur, atque in tumorem subinde, valde molestum & doloribus stipatum asperrimis, extendatur; nulla habita ratione eorum, a quibus tamen maximum frequentioris huius inflationis pendet momentum, &, quibus neglectis &

nihili penſis, non ſane vnquam eius vera cauſa per-noteſcet.

§. XXVI.

Sed fortaſſe quispiam obiiceret, ſiniſtram coli inflexionem, dextra eius curuatura, ideo longe eſſe appoſitiorem ad flatus aut feces retardandas, intercipiendas & includendas, quia illud ei praeter alias coli flexuras praecipuum eſt, quod, prope oram renis ſiniſtri deſcendens, ſtatim ex capacitate ampla & ſpatioſa in anguſtum contrahitur ſeu cogitur alueum, ſpeciem inteſtini cuiusdam tenuis prae ſe ferentem, in quo excrementa duriora & ſicciora haud aegre moram trahere & obhaerere poſſent, quae ita, interioribus huius anguſtiae receſſibus impacta ibidemque fixa, ceteris a tergo ſuccedentibus, vel flatibus, vel fecibus, peſſulum obderent viamque praecluderent, vel certe impedimenta iniicerent, quo minus hac tranſire & ad recti inteſtini exitum pergere quirent. Hinc minime mirum eſſe, alui contenta, in laeuo hoc coli flexu ſeu curuamine ſenſim pedetentimque aggeſta & cumulata hanc flexuram praeter modum in amplitudinem dilatare inſigniorem, hocque pacto ſiniſtrum hypochondrium, ſibi incumbens, iuſto vehementius vrgere inque tumorem conſpicuum eleuare. Iam vero quum hypochondriacis vtplurimum aluus eſſe obſeruetur adſtricta & clauſa, inde luculenter apparere, cur inflexa haec coli pars, flatuum aut fecum vi & mole obruta, crebrius ac frequentius diſpandatur, quam eiusdem inteſtini curuatura, dextro hypochondrio ſubiecta.

§. XXVII.

§. XXVII.

Verum enim vero tametsi haud equidem abnuero, sed ipse suscipio, *peculiarem* istam *coli*, qua parte reni vicinum & alligatum est, *angustiam*, quae sinistram curuaturam excipit, omnino maximi momenti esse ad multa, quorum difficilior multo & obscurior alias foret explicatio, dilucide & perspicue expedienda, atque eam vtique simul cum aliis in numero istarum causarum habendam, quae multum ad huius curuaturae inflationem & distentionem conferunt: tantum tamen abest, vt hanc notabilem coli intestini coarctationem vnam, solam ac praecipuam seu effectricem huius inflationis, quae coli flexurae sinistro in latere familiaris est, causam existimem esse declarandam, vt eam potius in censum remotarum causarum esse deferendam putem, quippe quae flatibus aluique sordibus tantummodo sternit viam facilius in hac flexura coli obhaerendi & subsistendi, accedentibus istis causis, eorum facilem expeditumque per hanc coli angustiam transitum & descensum vtcunque intercludentibus. Hinc sua opinione vehementer falluntur, qui idcirco solum & duntaxat sinistro, quam dextro, coli anfractui inflationes & distentiones venire statuunt frequentiores; quod laeua huius intestini flexio, deorsum pergens, extemplo subtus in arctum & angustum cogatur, vbi flatibus & fecibus locus commorandi & consistendi esset expeditissimus. Quot enim quantisque difficultatibus illa theoria, quae crebriorem sinistri hypochondrii, prae dextro, inflationem coli flexibus duntaxat acceptam refert,

 fert,

fert, obſtructa eſt; tot etiam tantisque haec, quae, praeter iſtas coli curuaturas, hanc inſuper anguſtiam in ſubſidium vocat, implicita deprehenditur. Quocirca cuncta iſta, quae huic ſententiae aduerſum tenent & ante copioſe dicta ſunt, heic repetere ſuperſedeo, ne in iis proferendis, quae ibi iam expoſita legi poſſunt, nimius eſſe videar.

§. XXVIII.

Quo igitur ratio, quam ob rem ſiniſtrum, quam dextrum hypochondrium, inflationibus & cruciatibus, in huiuscemodi mortalibus fere omnibus, qui hypochondriacorum ſtirpi, ſiue longiore, ſiue arctiore, atque adeo maxime propinqua, cognatione annexi ſunt & coniuncti, vſitatius ac frequentius afficiatur, explicatior prodeat & illuſtrior, ad eam plane & perſpicue expediendam nunc ingrediar. Prius vero quam ad id, quod caput rei eſt, perueniamus, ex vſu erit expendere, quomodo & quare *flatus* inteſtinorum ſentinae enaſci, & aluus hypochondriacis, aliisque in hunc cenſum venientibus, cohiberi queat, quo altius inſpecto & cognito, expeditiſſimum erit diiudicare, quam ob rem, iis cauſis, quae colon, ſubter ilia laeua deuolutum, contrahere inque anguſtius adducere valent, adſpirantibus, flatus aut feces ſiniſtram, quam dextram hypochondriacam regionem ſaepius magisque ſolenniter inſideant. Sunt vero flatus *materia quaedam aërea elaſtica, calore corporis humani rarefacta & quoquouerſus expanſa, in inteſtinorum ſegmentis laxatis concluſa*, quae a ſpaſticis conſtri-

ctioni-

ctionibus intercluditur, intra eorum septa cohibetur & figitur, vsque dum, relaxato claustro coërcente, inde vel in aliud ei contiguum & perpetuum eiusdem intestini segmentum proruperit, vel, si recto continetur intestino, indidem per ani exitum cum sono & impetu exturbata fuerit. Ex quo itaque apparet, flatibus, in sentina intestinorum nascendis, tria semper in his praesto esse, requiri; primum *aërem elasticum*, quomodocunque eo delatum, siue cum saliua, siue cum alimentis potissimum aëris copia foecundis & refertis, vt qui caussa eorum materialis est; tum *calorem*, quo aër, vel cum saliua deglutitus, vel cum esculentis & potulentis ingestus, & eorum particulis internatus, ex horum vinculis & nexu expeditur, rarefit, atque in maius expanditur spatium, quippe qui eorundem causa existit mediata; denique, quod caput rei est, *spasmum* siue *spasmodicam intestinorum constrictionem*, vtpote quae causa omnium flatuum efficiens & formalis esse notetur, quo hisce via ex alio in aliud intestinorum segmentum erumpendi rescinditur.

§. XXIX.

Flatuum enim prouentum intestinis non sane vnquam euenire vllum posse, nisi spasmo correptis eoque ita occlusis, vt aër interceptus suis se vinculis exsoluere, inque conterminas & laxatas intestinorum partes effundere nequeat, id vel inde cuiuis spectatissimum sit, quod non facile quisquam mortalium, quoad prospera valetudine fuerit vsus,

inueni-

inuenitur, cuius inteſtinorum canalis, ſecundum naturam, non & aëra, & calorem, atque ideo etiam flatus contineat, nullo tamen incommodo nec moleſtia ei inde obueniente; cuius vix vlla alia eſt ratio, quam quod flatibus ſatis amplum pateat ſpatium ſeſe aequaliter expandendi, & latenter, data porta, foras proripiendi ſiue, vt BOERHAAVII verbis vtar, libere exhalandi *f)*. Quam primum vero aëri elaſtico, in quapiam inteſtini parte ſeu ſegmento, a ſpasmis obex fuerit poſitus atque iter interſeptum, eos certo in loco coaceruari figique, neceſſe eſt, vnde non mirum, inteſtinum hoc loci, ab incluſis flatibus, vltra ſuae elaſticitatis ſphaeram ſubinde diſtendi & acerbiſſimis cruciari doloribus. Caue igitur, credas, inteſtinorum tractum, quam longus eſt, impleri flatibus & referciri; commonſtrantibus paſſim obſeruationibus & eloquente experientia, ea per partes duntaxat a flatuum interclusorum vi & copia diſtendi ac diuelli, vbi aliud eorum ſegmentum ſpaſtica ſtrictura occupatum tenetur, aliud vero, ei continuum & proximum, quum nullis ſpasmis ſit contentum & adductum, ſed remiſſum & laxum, flatibus ſenſim ibi aggeſtis & cumulatis inflatur & diſtrahitur. Ex his proinde in medium adductis, haud obſcure cenſeo appariturum, non poſſe fieri, vt inteſtinis flatus proueniant, niſi vna eorum parte ſpasmo coarctata, altera vero,

f) Vid. eius *Aphoriſm. de cognoſc. & curand. morb.* §. 648. & *Frid.* HOFFMANNVS *Libr. citat. Tom. IV. Part. II. Sect. II. Cap. V.* §. XII.

vero, ei vicina & finitima, a ſua contractione relaxata & patefacta.

§. XXX.

Quod vero ad *tardam* pigramque *alui* attinet *deiectionem*, hypochondriacis fere omnibus familiarem, qua alui feces lentiſſime iter ſuum per inteſtina efficiunt, nihil dubii eſt, quin & ea motui periſtaltico interturbato, nec aequabili ratione ſuccedenti, ſed plurifarias viciſſitudines conficienti, ita, vt in alio inteſtinorum ſegmento praeter modum intentus ſit & in maius auctus; in alio autem retentus & remiſſus, veniat adſcribenda. Quantumuis enim quidem ad alui ſegnitiem & obſtructionem plurimum quoque conferat, ſi multum ſedetur, parum bibitur &, ex viuendi errore, cibi duriores & ſicciores, immo adſtringentes capiuntur: maximum tamen huius excretionis momentum a iuſto & legitimo periſtaltici motus ſucceſſu pendet, quo rite & ſanitati conuenienter procedente, expedita quoque & valetudini congruens alui eſt deiectio; illo vero a debito ſuo ordine & gradu deſciſcente, inque alia parte inteſtinorum languore obtorpeſcente, in alia autem rurſus in maius augeſcente atque in ſpasmos transeunte, alui excretio vel pigra multum tardaque, vel omnino repreſſa & cohibita deprehenditur. Verum enim vero quemadmodum nihil ſine radice naſci poteſt, ſic quoque nihil poteſt fieri ſine cauſa. Quo nomine quum ſiniſtra coli curuatura a flatibus aut fecibus, intus hoſpitantibus, in tumorem frequentius, quam dextra, ſurgere & diſtendi

animaduertatur, quod fieri non poteſt, quin coli pars, per ſiniſtra ilia deſcendens, uſpiam ſpasmo conſtricta coanguſtetur; vel huic ſpasmo ſuam eſſe cauſam ac fomitem, vnde liqueat quam ob rem in hunc coli tractum ſaepius crebriusque, quam in eiusdem dextram partem, impetum faciat inuadatque, neceſſe eſt. Res igitur, tempus, ordo & propoſitum exigere & poſtulare videntur, vt haec dilucidiore quadam declaratione omnium oculis & mentibus nunc ſubiiciamus.

§. XXXI.

Iam ſupra haud obſcuris innuimus verbis, neque ſiniſtram illam flexuram coli, quae coſtis ſpuriis ſubiacet, neque ſingularem iſtam eius anguſtiam, in quam contrahitur, deorſum pergens & ſiniſtri renis marginem legens, ſolummodo ſuppeditare ad explicandum atque intelligendum, cur flatuum turba, quorum copia omnium praecipue & creberrime affluunt, qui ex hypochondriacorum ſunt familia, in huiusmodi aegrotis ſiniſtrum, quam dextrum, hypochondrium frequentius inſideat & teneat occupatum? niſi inſuper alia, quae ſiniſtrae huic flexurae coli, praeter cetera, in dextro latere & tenuibus inteſtinis itidem obuia, praecipua ſunt & propria, ſimul reſpiciantur, & phaenomeno huic enodatius explicando adhibeantur, quippe quorum longe maior eſt ad hoc planius dilucidiusque expediendum vſus & fructus, ſi cum iſta ſiniſtra coli curuatura, & ſubiecta huic eius anguſtia, ſimul coniunguntur, atque ita coniunctim iſti hypochondriacorum

corum familiae adeo ſolenni ſymptomati explanando applicantur. Namque iam ante ex MORGAGNO audiuimus, hanc ipſi laeuam coli inflexionem, vnam & ſolam, non fuiſſe ſatis viſam ad hunc nodum ſoluendum, quam nimirum ob cauſam ſiniſter coli anfractus, quam eius dexter gyrus, crebriores & frequentiores ſuſtineat flatuum impetus? niſi forte alia afferrentur, vnde clarius diluceat, cur flatuum agmen ſiniſtram, prae dextra, coli curuaturam, maiore frequentia celebret.

§. XXXII.

Operae igitur pretium facturus mihi viſus ſum, ſi iſta alia, a MORGAGNO deſiderata, quae huic rei clarius perſpiciendae & cognoſcendae inſeruiunt, & plurimum lucis affundunt, hoc loco omnium oculis velut ſpectanda obiicio & arbitranda. Sunt vero haec, quae, in commemorato phaenomeno planius magisque perſpicue expediendo, priores & potiores ferre iam ante multoties celebraui, iſta *vaſa ſanguifera, ſiniſtram potiſſime & transuerſam partem meſocoli perreptantia*, a quibus riui, copia incredibili, tanquam a trunco radices, aguntur in coli, hisce partibus annexi, parietes. Quae igitur vaſa, ſi cum inſigni illo anfractu ſeu flexu, & ſubiacente anguſtia coli inteſtini, ſiniſtram hypochondriacam regionem occupatam tenentibus, conſociata ſeu coniuncta ſumuntur, & huic crebriori & frequentiori lateris ſiniſtri, prae dextro, inflationi explicandae ſimul adhibentur; haud quaquam difficile nec arduum erit indidem clariſſime perſpicere rationem &

reddere, quam ob rem hypochondriacis potissimum, atque aliis, eadem sorte censendis, sinistri, quam dextri hypochondrii inflatio & distentio eueniat longe frequentior.

§. XXXIII.

Verum enim vero quum ex supra dictis constet, flatibus iter per intestinorum canalem atque exitum obsepiri non posse, nisi his vspiam vndecunque spasmo constrictis & obseratis; idem quoque hoc sinistro colo obuenire, flatibus in huius curuatura moram nectentibus & omnino subsistentibus, necesse est. At vero sicut nihil sine caussa potest oriri: ita quoque hic spasmus sine caussa excitari nequit. Experientiae autem fide compertum est, non posse vspiam in corpore spasmum quendam exoriri, ab internis si enascitur causis, nisi vel a sanguine, vberiore copia cumulato & minimos vasorum riuulos inundante atque in iisdem obhaerente, hocque pacto neruis, premendo & extendendo, vim inferente; vel ab eodem cruore, nimis crasso, denso, tenaci & viscido, meatuum angustias intercipiente, & hac via itidem neruis vim faciente; vel denique ab acri quodam acidoue, vsquam in vasis vel aliis corporis partibus haerente & neruos violenter irritante. Videas itaque heic potissimas causas spasmorum effectrices, ad quas omnes, quotquot erunt, ceterae commode referri possunt. Quoniam vero flatuum in intestinis prouentus sine spasmis, vtpote eorum genitoribus, nec cogitatione quidem comprehendi potest, *Frid.* HOFFMANNO praeclare

clare id monente, vt qui ita prodit g): *In theoria dolorum inteſtinalium id maxime attendendum venit, quod horum cauſa*, (nimirum efficiens) *a qua oriuntur, longe aliam ſedem fixam habeat, quam vbi eorum exacerbatio percipitur. Ita nunquam fit inflatio inteſtini, niſi in alia parte vel tractu cuiusdam inteſtini ſtrictura ſpaſtica, anguſtia, praecedat vel coniuncta ſit.* Hinc vel ille ſpasmus, colon ſiniſtrum exagitans & affligens, qui in cauſa eſt, cur hypochondriacis, hyſtericis, haemorrhoidariis aliisque huius generis, in ſiniſtro potiſſimum hypochondrio tot tantique ac tam frequentes cruciatus & inflationes enaſcantur, vnam certe ex commemoratis generalibus hisce cauſis ſuam agnoſcat procreatricem, neceſſe eſt.

§. XXXIV.

Profecto hac in re nimius eſſe omnibus viderer, hoc loco expromere conaturus omnes iſtas ſententias, inter ſe diuerſiſſimas, in quas Auctores abeunt, rationem expedituri, cur inflationes ſiniſtrum hypochondrium, quam dextrum, maiore celebrent frequentia? Quidam enim non verentur culpam in acrimoniam, neſcio quam, acidam transferre, quae inteſtinorum tunicas irritare, & ad iſtiusmodi ſtricturas ſpaſticas ſollicitare fingitur. Alii non dubitant ipſa inteſtina ſingularis cuiusdam languoris & debilitatis accuſare, quorum periſtalticum ferunt motum vsque adeo inde fractum eſſe atque interturbatum, vt flatibus aut recrementis per ea ſatis

g) *Lib. cit. Tom. IV. Part. II. Sect. II. Cap. V. §. XII.*

expedite ac ſanitati congruenter deuoluendis atque aluo exturbandis non par ſit & ſufficiens: vnde haec in interioribus eorum receſſibus, omnium vero maxime in iſta coli curuatura, ſub ſiniſtro hypochondrio obuia, retardari, retineri ac figi, ſicque eam inflatam in tumorem diſtendere putant. Nonnulli huius inflationis, laeuo hypochondrio frequentioris, natales a ſola nimia ſpiſſitudine ſanguinis & lentitia, (quam veneranda antiquitas *atrae bilis* nomine ſolebat ciere) arceſſunt, quem neceſſitate quadam mechanico-hydraulica in vaſa depelli hypochondriaca, contendunt, vbi tardius lentiusque, quam pro valetudinis proſperitate, volui & circumagi deprehenderetur. Aliorum aliae rurſus de huius inflationis cauſa & fomite ſunt ſententiae. Quas ſi autumem omnes, nimis longus eſſet meus ſermo futurus. Reliqua igitur, quae in hanc rem dici poſſent, amatae breuitati ſtudens, miſſa faciam, ad propoſitum venturus atque quam breuiſſime expoſiturus, mihi quae vera & germana horum ſpasmorum, qui colon ſiniſtrum inſidendo & vellicando conſtringunt, atque ita flatus aut feces in coli flexibus praecludunt, cauſa eſſe videtur.

§. XXXV.

Iſtam ſiniſtri hypochondrii inflationem qui aequa animi lance penſitauerit & ſecum reputauerit, eam non facile aliis aegrotis, praeterquam hypochondriacis & qui ex horum ſunt familia, velut hyſtericis, haemorrhoidariis, melancholicis, cetera, omnium praecipue & frequentiſſime accidere ſeu

contin-

contingere, vulgari & quotidiana experientia ipsa loquente, & Viris scientia artis medicae principibus, id, communi fere omnium consensu & suffragatione, confirmantibus: is, vel me tacente, indidem clarissime perspiciet, ex eodem hanc sinistri hypochondrii inflationem emanare fonte, ex quo passio hypochondriaca ceteraeque affectiones, huic affines, fluunt; ideoque cuncta haec mala, quibus tam arctissimus, alii cum alio, intercedit nexus, ex communi omnium scaturigine exoriri. Nascitur vero hypochondriaca affectio & reliqua, ex radice omnium communi pullulantia, mala, si sanguineo liquido, (vel vberiore copia cumulato; vel nimia lentitia & tenacite praedito; vel abundantia & spissitudine vna delinquenti,) a visceribus cum vena portarum connexis reuertenti, & per iecinoris viscus permeaturo ac transituro, in eodem hoc viscere mora atque impedimentum iniicitur, quo minus iter suum per eius ramos satis expedite sanitatique conuenienter conficere, inque venas hepaticas adspirare queat. Qua quidem ratione, quum sanguinis progressui in hepate tam plurimum impedimenti inferatur, non facile cuiquam mirum videbitur, vitali huic liquido etiam in reliquis venae portarum ramis, cruorem a multis in abdomine reconditis visceribus reuehentibus, similiter moram interponi atque impedimenta obiici, quo minus iter suum expeditum relegere queat.

§. XXXVI.

Quodsi vero in vllis venae portae ramis, a ventriculo & intestinis profectis, & vitalem humorem

indidem

indidem in venae portae truncum reuehentibus, huic purpureo latici, eo redeunti, naturaliter multa mora & tarditas infertur: certe id iis euenit venis, quae ſanguinem ab inteſtinis in nominatae venae alueum reducunt, inque omnium primis venae meſeraicae minori vel, ſi magis arriſerit, haemorrhoidali internae, vt quae via ceteris meſenterii venis multo longiore, & in altitudinem directa, per ſiniſtrum meſocolon pergit, quo itinere innumerabiles de ſe ſpargit ſurculos, in ſe mutuo coëuntes ſicque elegantes orbes conſtituentes. Quae, vbi ad ramum venae portae ſplenicum peruenerit inque eum ſe aperuerit, ſanguinem, quem a colo inteſtino rectoque reuexit, in eius alueum euoluturus, multa ibidem offendit impedimenta, ſibi a vitali liquido, in vena ſplenica continenter praeterlabente & ab liene, ſiniſtra ventriculi extremitate, cetera, recedente, obiecta, quippe quod haemorrhoidali ſanguini, ſublime lato & in ſplenicum hunc ramum ſe illaturo, ſemper renititur, impediendo ita, quo minus haemorrhoidalis vena ſe ſua mole facile expediteque leuare, atque eam in ſplenicum ramum euoluere queat. Eſt vero haec venae haemorrhoidalis inſitio & coniunctio cum trunco, ſiue ſplenico, ſiue, quod longe rarius eſt, meſenterico, quamuis prima facie leuis & vix operae pretii multis eſſe videatur, tanto diligentius & curatius animaduertenda, quanto maioris eſt momenti ad clarius perſpiciendum & cognoſcendum, quam ob rem ſanguinis per venam haemorrhoidalem regreſſus & illapſus in ſplenicum ramum tantis obſtructus ſit difficultatibus.

tibus. Cetera, quae huic venae cum aliis, per meſenterium diſſeminatis, communia ſunt, & quae itidem ſuum conferunt ſymbolum ad iſtum ſanguinis natura tardiorem & difficiliorem regreſſum; cuiusmodi ſunt, valuularum in vniuerſis his ramis defectus, abſentia partium motricium, quae hisce canalibus, intra ſolas meſenterii membranas interſitis, auxilio venire & liquidorum reuerſionem promouere poſſent, aliaque huius cenſus, conſulto tacitus praetereo.

§. XXXVII.

Quoniam itaque ſanguis, ſecundum naturam, tam tardus per hanc meſentericam minorem & lentus fertur; quanta nonne cunctatione, tarditate & difficultate demum cenſes eum per hanc haemorrhoidalem venam eſſe rediturum, corporis ſuccis copia affluentibus, aut nimia craſſitudine affectis, vel vtraque ratione ſimul vitiatis? Et quum inprimis hypochondriaci & omnes ceteri, qui de eorum grege ſunt, ſanguinem huiusmodi, vel certe immodica lentitia & viſciditate dotatum, ſuis in vaſis foueant; ſpectatiſſimum inde cuiuis erit, quam ob rem, in hoc aegrotantium potiſſime, tam ſit impeditiſſima ſanguinis & difficillima per hanc inprimis venam reductio, & cur nimia liquidorum vitalium vel ſpiſſitudo, vel exſuperantia, riui ſanguinei curſum per hepatis vaſa impediat, nec inſolenter praecludat. Quodſi enim ſanguis per iecinoris vaſa ſegnior iuſto ſolitoque tardior fertur, moram ſubinde in iis ducendo & obhaerendo; cruori iſti omnium frequentiſſime, per venam haemorrhoidalem internam redeunti,

tanto plura obiiciantur & maiora impedimenta, quam reliquis vitalibus liquidis, per ceteras mesenterii venas reuectis, necesse est, quanto longius itineris spatium ei in hac vena, permultis & multifariis gyris implicita *b*), est emetiendum, & quo altius eidem, directione perpendiculari, hac in vena, intra nudas mesenterii membranas decurrente, nec vllis externis adminiculis suffulta, ascendendum. Sanguine autem in huius venae trunco cunctantius aequo ac languidius reuertente, non potest fieri, quin eius sanguinei quoque riuuli, copia incredibili, istam coli intestini partem, quae per ilia sinistra defertur, irrigantes, vitalium liquidorum vi ac mole inundentur & obruantur.

§. XXXVIII.

Nec cuiquam hanc ramulorum, quos significata haec vena profert atque in sinistrum colon emittit, inundationem intellectu arduam censeo visum iri ac difficilem, curatius expensuro illam sanguinis copiam, quam inferior mesenterica arteria assidue laeuo huic colo affert, compellendo eum in vltimos quosque surculos, cum extremis venae haemorrhoidalis ramulis ἀμέσως coëuntes, in quos eidem, quoad satis fluidus & meabilis exstiterit, aditus patebat & transitus in haemorrhoidalem venam expeditissimus; nunc vero, sanguine ob nimiam crassitudinem vel copiam, in vena nominata, haerente & iusto tardius relabente, longe difficilior & impeditior accessus datur atque exitus. Qua quidem ratione, quum latici vitali, per arteriae mesentericae inferioris

b) Vid. EVSTACHII *Tab. anatom. XXVII. Fig. II. & IV.*

ris tubulos minimos huc deuoluto, tot tamque magna impedimenta sese obuia ferant, quo minus expedita celeritate has meatuum angustias, ibi potissimum obuias, vbi vltimae, & venae haemorrhoidalis, & arteriae mesentericae inferioris, propagines, frequentibus admodum orificiis, inter se coniunguntur; in procliui erit ex adductis in medium vnicuique cognoscere, quomodo & quam ob causam minutissimi isti commemoratarum venae & arteriae ramusculi, omnium facillime a tam crasso & glutinoso liquido oppleantur & infarciantur.

§. XXXIX.

Accedit etiam istud, quod vtriusque generis surculi postremi, intra musculosam & nerueam coli tunicas disseminati, atque alius alio implicati & coëuntes, elegantissimi retis speciem induant, cui innumerabilia neruorum fila intexta sunt *i*), id quod WILLISIVM impulit, opus hoc reticulatum, ex omni varietate vasorum concinnatum, peculiarem quandam intestinorum tunicam, *nerueae* ipsi nomine denotatam, declarare. Quae qui exquisito examine perpenderit, is facile causam perspiciet, cur sanguis tanta spissitudine, hasce minimorum vasculorum angustias perlapsurus, ipsi non satis peruias, tam prompte in iis moram ducat, atque identidem insistat & obhaereat. Tandem vel illud hoc loco subnectere non erit alienum, vitalium liquidorum motum, constanti naturae praescripto, in minoribus minimisque vasorum tubulis semper eo magis tardescere & relanguescere, quo graciliores euadunt ac teneriores;

i) Vid. WINSLOV. *Lib. & Tom. cit. Trait. de Bas-ventre*, §. 99.

& quo disiunctiores sunt ac remotiores a corde, vtpote fonte & capite omnium riuorum sanguineorum, corporis partes quascunque alluentium atque interluentium. Ex quibus proinde denuo appariturum arbitror, quare sanguineis fluidis, minima vascula traiecturis, omnium praecipue maxima impedimenta obiiciantur superanda, nec insolenter obex ponatur. Cetera, quae de lentissimo ac difficillimo sanguinis itu redituque per hasce minimorum ramulorum implicationes proferri possent, breuitatis caussa, silentio premam: mihi enim satis est eorum potiora duntaxat ac praecipua hoc loco commemorasse.

§. XL.

Animum igitur qui attenderit ad *nimiam* istam *sanguinis spissitudinem*, *cum eius affluentia pluries coniunctam*; ad *venae haemorrhoidalis internae insitionem* seu immissionem *in ramum venae portae splenicum*; ad eius *ascensum fere perpendicularem*; ad *defectum valuularum* in ea; ad eius *incessum intra nudas mesocoli membranas*, nullis musculis extrinsecus contectas, nec vllis aliis stabilimentis munitas; ad *itineris longitudinem*, ei praeter ceteros ramos, in mesenterium dispersos atque ex vena mesaraica maiore enatos, praecipuam & peculiarem; ad *quamplurimos* istos eius *orbes seu gyros*, in quos voluitur sublimis abiens; ad *ingentem* istam *minimorum ramulorum*, quos ex se in sinistri coli & recti intestini tunicas diffundit, *multitudinem*; ad horum *teneritatem*, *exiguitatem*, *angustiam & connexionem*, siue coniunctionem *cum vltimis surculis*

arteriae meſentericae inferioris; ad *permiras eorundem implicationes,* retis ſpeciem prae ſe ferentes, & inteſtinorum tunicis interiectas; ad illam *cunctationem & tarditatem ſanguinis, per venam haemorrhoidalem regredientis,* &, dum fere recta & ad perpendiculum ſublimis fertur, ſua grauitate ſemper deorſum nitentis & relapſuri, quo fit, vt ſanguis inferior, ab vltimis binis coli flexuris & ab recto inteſtino refluus, perpetuo deprimatur & retrudatur; ad *plurifarios* denique illos *renixus*, qui cruori, arteria meſenterica inferiore huc agitato, & in venam dictam tranſituro, in horum meatuum anguſtiis opponuntur: is dico, qui ad haec animum aduerterit, nullo negotio cognoſcet, cur ſanguineorum liquidorum, per anguſtiſſimos minimorum vaſculorum meatus, in laeuo hoc loco & recto inteſtino, tam impeditiſſima ſit, difficillima ac maxime retardata traiectio & propulſatio, accedentibus eiusmodi praeſertim procatarcticis cauſis, quae nimiam eorum copiam cumulant. Nec ſane obſcurum erit indidem intelligere, vnde tot, tanta tamque grauiſſima ſiniſtro huic colo & recto inteſtinis haud inſolenter proueniant mala, obice refluis vitalibus fluidis in iecinoris abditis poſito, vel certe mora atque impedimento hoc in viſcere ipſis iniecto; quo efficitur, vt ea tantum non in medio ſuo per hanc maxime venam, cum ſiniſtro colo & inteſtino recto pari velut paſſu ambulantem, recurſu deficiant, & ſenſim plus cumulata, ſanguini, ex minimis arteriae meſentericae inferioris tubulis in ſimiles huius venae canaliculos transfundendo, remoram inferant

 viam-

viamque interſepiant: qui ita impeditus & retardatus, vel etiam meatuum anguſtiis interceptus, ſi id vltimis potiſſime binis coli flexuris & recto inteſtino euenerit, hisce partibus multiiuges ſpaſticas conflabit ſtricturas, quas, ſi mitiores fuerint, ſcholae medicae nomine *moliminum haemorrhoidalium* ciere conſueuerunt; ſin vero eadem haec vaſcula, recti inteſtini tunicis potiſſimum internata, & concluſo intus cruore praeter modum repleta & diſtenta, crepuerint ſeu fuerint rupta, vt ei inde exitus in recti ſentinam pateat, *haemorrhoides internas* easque *fluentes* vocare ſolent.

§. XLI.

Hae ergo, rite & ſufficienti copia fluentes, cruori, in hac vena haerenti & cunctantius difficiliusque remananti, ſpatium expeditius celeriusque recurrendi exhibent: iisdem vero non pro eo, vt conuenerit, ſuccedentibus, vel parciſſime duntaxat manantibus, vena quoque haec ſanguinis onere non leuabitur, qui ergo omnis in ea relictus, extremis arteriae meſentericae inferioris ramulis impedimento eſt, quo minus ſuum ſanguinem iuſta menſura in huius venae riuulos extrudere inque ipſum eius alueum propulſare queant. Hic itaque, quum ei non ſatis pateat exitus in dictam ſaepius venam, diutius quam par aequumque eſt, morando & cunctando in minimis illis ſurculis, retis in formam implicitis, & inteſtinorum tunicis intertextis, hac via, & ſiniſtri coli flexuris iisdemque vltimis, & recto inteſtino, vim ac violentiam affert, ea conſtringendo atque occludendo; quo flatus aut feces hisce in partibus intercluduntur. Et hinc hypochondriacorum familiae in binis hisce coli curuaturis

prima

prima mali labes venit. Iam vero quum legibus constet hydraulicis, fluida, quae per canales inter se communicantes mouentur, vno vel pluribus horum, vel omnino obstructis, vel certe non satis patentibus & permeabilibus, manente eadem vi impellente, continuo in alios patentiores magisque peruios ruere: . nihil sane dubitationis est, quin & haec sanguineis liquidis, quae pariter per vasorum ramos, in communem quempiam truncum abeuntes & hiantes, perenni motu agitantur, sint euentura, aliquot vel pluribus horum ramorum conniuentibus, aut omnino obstructis, vel certe, quod perinde est & eodem recidit, ita impeditis, quo minus se sanguinis mole commode leuare, eamque in alios refluos riuos euoluere queant.

§. XLII.

Verum enim vero quum supra proditum sit, arteriam mesentericam inferiorem in tres haud sane exiguos distrahi ramos, quorum supremum a latere coli sinistri mesocolon recta sursum perreptare dixi, & cum alio satis amplo ramo, ab arteria mesenterica superiore profecto, in vnum canalem coire; infimum vero, deorsum flexum, & quamplurimis riuulis dissectum, binas vltimas huius coli flexuras & intestini recti tunicas irrigare: vnicuique inde satis liquebit, sanguinem huius infimi rami, si ei via, qua in vltimos venae haemorrhoidalis surculos traiici solet, omnino sit obstructa, vel certe ita interclusa, vt suis septis exire inque dictos surculos se inferre nequeat, ex legibus istis hydraulicis, maiore copia in supremum, quem nominata mesenterica inferior exporrigit, ramum esse ruiturum ac redundaturum. Quoniam vero haec inferioris mesentericae propago, in transitu, innumerabiles

profert

profert ramuſculos, ſiniſtro coli tractui & iſti commemorabili eiusdem huius inteſtini anguſtiae, ſtatim ſub laeuo coli anfractu ſeu flexu obuiae, & ad ſiniſtrum renem annexae, commiſſos atque inſitos, vel hosce quoque iam copioſius ſanguine inundari atque obrui, neceſſe eſt. Cui quum ſimiliter iter in haemorrhoidalem venam vel prorſus interſepiatur, vel certe non ſatis viae in eandem illabendi pateat; non poteſt non pari ratione in minimis iſtis vaſculis, retis modo contextis, & intra huius inteſtini tunicas reconditis, penitus ſubſiſtere & commorari, atque ita eas premendo, diſtendendo, aut vellicando, in multifarios motus ſpaſticos agere ſeu concitare, qui tunc illam ſingularem anguſtiam, quae coli eſt, & reni ſiniſtro accumbit, ſic coarctant occluduntue, vt nec alui ſordes, nec flatus eam peruadere & ad inferiora deſcendendo peruenire queant. Quae idcirco, itinere ipſis interſepto, in ſiniſtro coli gyro ſeu flexu retardata, plus plusque ſenſim collecta & praeter modum cumulata, hanc curuaturam nimium expandendo & diſtendendo, ſiniſtrum illud hypochondrium in tam conſpicuum ſubinde tumorem, acerbiſſimis multoties & triſtiſſimis ſtipatum doloribus, attollunt.

§. XLIII.

Sed fortaſſe quispiam heic obiicere poſſet, in arteriarum ramis iſtis deſignandis, quae meſocoli partem ſuperiorem & ſiniſtram percurrunt, ſupra dixiſſe me, propaginem hanc ſupremam, ex meſenterica inferiore enatam, cum alio quodam ramo, quem ſuperior expromit meſenterica, manifeſtam & maxime conſpicuam facere coitionem, atque adeo canalem quendam vtriusque arteriae, tum ſuperioris, tum inferioris, communem, arcus in

modum

modum per mesocolon repentem, a quo complures riui non magis in sinistram coli, quam eius superiorem & transuersam partem defluerent (§. XVIII.). Quocirca, si sanguini, ex hac inferiore mesenterica in venam haemorrhoidalem transmigraturo, ob interiecta impedimenta & obstacula, eo nullus vel certe non satis expeditus pateret accessus, sed ideo ab infimo eius ramo in hunc supremum retro esset exundandum vel, si magis placuerit, regurgitandum: non satis causae videri subesse, cur nec coli transuersus tractus aeque ac sinistra eius productio, vberiore sanguinis copia inundetur & oppleatur, atque ita pariter ad spasticas stricturas sollicitetur.

§. XLIV.

Quanquam haud equidem abnuero, vel hanc coli partem transuersam multis riuulis, a ramo venae haemorrhoidalis superiori decurrentibus, allui & rigari, ac propterea quoque, his suum sanguinem in haemorrhoidalis venae alueum reuehere impeditis, vehementibus spasmis similiter subinde affligi: tenendum tamen est, propaginem istam arteriosam, quae ex mesentericae inferioris trunco progerminat, arteriae colicae sinistrae nomine supra insignitam (§. XVII.), maiore societate atque commercio cum vena haemorrhoidali coire, quam alterum ramum, a mesenterica superiore enatum & arteriam colicam superiorem WINSLOVIO appellatum (§. citat.); hoc est, arteriam colicam sinistram frequentioribus riuulis, quam colicam superiorem, cum vena haemorrhoidali esse coniunctam. Deinde vel illud omnium probissime animaduertendum est, sanguinem, qui arteria colica superiore, via transuersa, procurrit, impetu quodam ferri atque irruere in cruorem istum, hac

ſiniſtra colica ſurſum & ad perpendiculum aſcendentem, eique obuium factum, quo mutuo ſanguinis incurſu atque impetu, in canali hoc, vtrisque meſentericis arteriis communi, non eius ſolum motus & celeritas admodum infringitur & debilitatur, verum etiam, quod omnium potiſſime notandum, id vitalis liquidi, quod hac ſiniſtra colica arteria in ſublime fuerit agitatum, niſi omnino repellitur, certe tamen admodum inhibetur & praepeditur. Id quod ita in ipſa via retardatum neceſſario vberius aequo in minores iſtos ac minimos tranſibit tubulos, qui ex hac arteria ſurgentes, innumerabilibus ſeſe ramulis in ſiniſtrum colon explicant. Poſtremo nec illius obliuiſcendum eſt, hunc ramum, cui nomen *ſiniſtrae colicae* haeret, eundem curſum conſtantiſſime ſeruare, quem ſiniſtrum colon tenet, & huic ſimiliter inflecti in meſocolon transuerſum, ſimul ac commemoratam ſaepius laeuam coli curuaturam attigerit. Quam vero multum, vel haec huius colicae ſiniſtrae arteriae inflexio ſeu circumactus, ſanguinis liberum & facilem in ea impediat progreſſum, heic conſectari nihil attinet nec inſtituti fert ratio. Qui enim ex hydraulicis didicerit, liquida, per canales mota, ſemper tantum celeritatis ſuae perdere, quantum ipſis reſiſtentiae obiicitur: is, vel me tacente, haud aegre perſpiciet, quemadmodum latici ſanguineo, hac laeua colica arteria ſublime lato, ab hac quoque huius rami inflexione mora interponi poſſit atque impedimentum.

§. XLV.

Quae cuncta quum arteriae colicae ſuperiori non ita euenire videas; vt quae ſanguinem neque recta ſurſum pellit, ſed via transuerſa agit, neque tam frequentibus ſurculis venae haemorrhoidali internae implicatur,

aut

aut intorquetur: liquidiſſimum tibi nunc eſſe futurum exiſtimem, quam ob cauſam ſiniſtra coli flexura magis ſolenniter inflationibus tentari & torqueri ſoleat altera, in contraria regione, ſeu dextra, haerente, quippe cui vix vllum eſt cum vena haemorrhoidali interna commercium, nec vlla neque in transuerſa, neque in dextra coli parte, anguſtia, quae alui recrementis aut flatibus impedimentum afferre & obicem ponere poſſet. Quocirca iam ex hisce in medium adductis cuilibet ſatis fore perſpicuum arbitrer, iſtam ſiniſtram coli flexuram, quae tamen praecipua & potiſſima ſiniſtri hypochondrii inflationis cauſa in Medicorum ſcholis celebratur, haudquaquam ſufficere ſolam huic ſymptomati, hypochondriacis omnium frequentiſſimo, enodatiſſime expediendo ſeu explicando, niſi ſimul ad *arctiſſimum* iſtum, *qui huic flexui cum vaſis intercedit ſanguiferis, nexum* reſpiciatur, quippe quorum partes in hoc malo ad verum explanando omnium praecipuae ſunt, quemadmodum quisque deprehendet, qui mali hypochondriaci & aliorum morborum, non multum ab eo abludentium, indolem, ex eius cauſis, ad verum exactis, altius inſpexerit. Nihil ergo mihi eſſe reliqui deprehendo, niſi vt ipſam quoque huius mali curationem hoc loco ſubtexam. At vero quum haec a mali hypochondriaci ſanatione nihil diſtet & diuerſa ſit, quam cuiuis e Practicorum monumentis haurire licet, portum reſpiciam & ex hoc pelago me recipiam.

TANTVM.

VIRO

VIRO
CLARISSIMO ET EXPERIENTISSIMO
CONRADO ZACHARIAE BOEHME,
SVPREMORVM IN MEDICINA HONORVM
CANDIDATO

S. P. D.

CAROLVS PHILIPPVS GESNER,

PHILOS. ET MEDICIN. DOCTOR,

SERENISS. POLON. REGIS A CONSIL. AVL. ET ARCHIATER,

ACADEM. CAESAR. NAT. CVRIOS. SODALIS.

Cum literis, die tertia huius mensis datis, illius me necessitudinis, quae ante hos pene tres annos per plures menses inter nos intercessit, memorem esse velis, non possum, quin peritissimo nostro Chirurgo aulico, GAERTNERO, *gratuler* TE *discipulum, mox magistrum aequaturum. Ille enim, in arte longo vsu exercita paucis comparandus, fuit occasio, qua, aulae Regiae medicam curam gerens, modestiam* Tuam, VIR CLARISSIME, *ingenium, diligentiam, & habitum ad artem nostram, tum qua manu medetur, tum qua morbos salutaribus pharmacis leuat, cognoui & amaui.* TIBI *itaque,* EXPERIENTISSIME BOEHMI, *post legitime ab inclyta Fridericiana collatos honores, illos successus ex animo opto, quos theoria, artis nostrae exercitio iuncta, indubitatos, eosque generi humano vtilissimos permittit; inprimis, si non intermisso studio, quod facis, verus diui Senis* HIPPOCRATIS *discipulus nunc esse pergas, cuius rei documentum, expecto* Tuam, *de qua scribis,* de Inflatione hypochondriorum *Dissertationem. Ceterum Illustri Praesidi Academiae Natur. Curios.* CELEBERRIMO BÜCHNERO, *eas a me salutes, quas tanto nomini debeo, vt feras, & me semper in amicorum numero vt habeas, etiam atque etiam rogo. Scribebam Varsauiae die XV. Iul. MDCCLVIII.*